

# Slutrapport

## **Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt**

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

**För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.**

Fler rapporter finns att ladda ner på [www.bra.se/lokaltarbete](http://www.bra.se/lokaltarbete)



## **Slutrapport brottsförebyggande projekt B3.3-0513/2009**

---

- skolkare & skolvägrare**  
- **ett riktat stöd i grupp till unga som skolkar** –

### **Sammanfattning**

Projektet var ett samarbete mellan skola och socialtjänst i Göteborgs Stad Majorna, målgruppen unga i grundskolans år 6-9 som skolkar eller skolvägrare. Projektets syfte var att undersöka om det gick att utveckla ett riktat stöd i grupp till målgruppen, ett program som kompletterar redan befintliga metoder.

Förväntat resultat var att

- utarbeta ett program.
- genomföra en "pilotomgång" av programmet.
- programmet bidrar till metodutveckling.

En sammantagen bild av utfallet av projektet är:

- ett program utarbetades.
- en pilotomgång av programmet genomfördes. Fem elever och deras föräldrar påbörjade programmet. Fyra slutförde, en avbröt.
- unga i målgruppen är individer som inte sällan "trillat mellan stolarna" mellan skola, socialtjänst och barnpsykiatri.
- en strukturerad programverksamhet går att genomföra tillsammans med målgruppen, men det kräver en hög grad av motivationsarbete.
- ungdomar och föräldrar i pilotgrupperna uppger att programmet varit till hjälp. För en enskild elev kan detta också mätas i en tydlig förbättring i närvaro och förbättrad indexvärden i självskattningsformulären. För de andra fyra är skillnaderna i både närvaro och testresultat marginella.

### **Bakgrund (kartläggning)**

Bakgrundsbilden till projektidén är erfarenheterna hos skola, socialtjänst och barnpsykiatri om att det finns en grupp unga med skolproblematik som är svåra att nå med hjälpinsatser. Denna grupp elever har en sporadisk skolgång. Man är aktuell inom skolans elevhälsa, också ofta inom socialtjänst och/eller barnpsykiatri.

Går det att utveckla ett stöd i grupp för dessa elever och deras föräldrar? Syftet med projektet var att försöka utveckla ett riktat stöd i grupp till unga med skolkproblematik.

### **Åtgärder och genomförande**

Projektet, som löpte under 2010, hade olika faser:

1. Samla kunskap/information om skolproblematik, både en vad forskningen säger, men också hur det ser ut på det lokala planet.
2. Sammanställa insamlad kunskap till ett pilotprogram.
3. Förankra programmet i skolan – för att få unga till gruppen var vi beroende av att rekryteringskedja fungerade.
4. Genomföra pilotprogrammet.
5. Utvärdera insatserna.

## **Samla kunskap och information**

För att kunna skapa en programverksamhet som utgick från målgruppens behov arbetade vi fram programmet i linje med Socialstyrelsens definition av evidensbeprövat arbete. Förutom relevant forskning och lokal kunskap byggdes programmet med hjälp av brukarnas kunskaper, en referensgrupp unga i målgruppen samt en referensgrupp med deras föräldrar.

Referensgruppen unga bestod av sex ungdomar, fyra tjejer och två killar i åldrarna 16-18 år. De hade egen erfarenhet av problematiken, men hade nu i gymnasieåldern i olika omfattning åter kunnat gå tillbaka till skolan. Projektets hypotes var att ungdomarna - och deras föräldrar – hade kunskap om problematiken och om hur en riktad hjälp kan se ut. Vi träffade ungdomarna i grupp vid fem tillfällen, huvudsakligen utifrån en teknik som kan liknas vid fokusgruppens.

Föräldrarna till dessa unga bjöds in till en träff i en referensgrupp med fokus på föräldraspekten.

En datasökning gjordes för att försöka fånga in relevant forskning på området. Vi gör inga anspråk på att detta försök att skaffa oss en översiktlig bild av vad forskningen säger är heltäckande, men bedömningen är ändå att projektet skaffade sig en tillräckligt tydlig forskningsöversikt.

Den lokala kunskap som finns hos berörda verksamheter hämtades in via enskilda intervjuer, oftast på enhetschefsnivå.

## **Pilotprogram**

Med dessa tre kunskapskällor som grund ställdes därefter ett program samman. Programmet tog formen i att bestå av två delar: en ungdomsdelen och en föräldradelen. De tre kunskapskällorna pekade också på behovet av att ett program också bör innehålla en tredje del, nämligen en skoldelen. Denna del såg projektet ingen möjlighet att utveckla. Det är ett utvecklingsarbete som projektet varken hade resurser, tid eller mandat att utföra. Projektet var ett samverkansprojekt mellan skola och socialtjänst, liggande utanför ordinarie verksamhet. Som projekt var vi ombedda att framföra återkoppla den kunskap som samlades in. Hur verksamheterna sedan bedriver sitt inre arbete låg utanför vårt uppdrag.

### **Ungdomsdelen**

Fyra-tio deltagare, elever i år 6-9, träffades i grupp. Träffarna ägde rum varje vecka på samma tid och plats, ca 1 ½ timme per gång. Gruppen träffades sex tillfällen. Varje träff innefattade

- inledning
- genomgång av personliga mål samt hemuppgift från föregående träff
- dagens tema
- diskussion/övning
- summering och ny hemuppgift

Teman:

1. Introduktion - lära känna varandra.
2. "Saker som får mig att må bra"- t ex sömn, kost, intressen, relationer.
3. "Man blir ett problembarn" – om den egna självbilden och omgivningens upplevelse.
4. "Ångest/oro/ängslan" – vad är det och hur kan man hantera det?
5. "Varför ska jag ändra mig?" – motivations och förändringsarbete.
6. Avslutning och summering.

Vi valde att ta med en ungdom med egen erfarenhet av skolk/skolvägransproblematik som s.k hjälpledare, ett förslag från referensgruppen unga. För att skapa trivsel och gemenskap bjöd vi på en enklare fika vid träffarna.

**Föräldradelen** omfattade tre tillfällen och genomfördes varannan vecka under samma tidsperiod som ungdomsprogrammet. Teman för de tre gångerna:

1. Introduktion. Genomgång av vanliga reaktioner hos förälder och barn vid skolk.
2. Utforska de föräldraverktyg som fungerar
3. Motivations och förändringsarbete

## Förankring

För att förankra projektet även utanför mellancheftsnivå följde därefter en period där pilotprojektet skulle marknadsföras och förankras ytterligare, främst ute bland lärarna på skolorna.

Referensgrupperna hade starkt betonat vikten av att rekryteringskedjan fungerade, att vägen in till gruppen för unga och deras föräldrar föregicks av ett motivationsarbete, utfört på ett omhändertagande sätt.

Att fånga upp dessa unga, vars självbild är sänkt av misslyckandet i skolan, ligger på skolans personal. Det är ett arbete som kräver att man kan kombinera inkännande med en fast hand, kunna hitta flexibla lösningar samtidigt som verksamheten är strukturerad. Detta arbete kräver förutom kompetens att det i personens tjänst ryms både ett uppdrag och tidsmässigt utrymme.

Projektet var ute på skolorna och informerade om programmet och om att det under hösten skulle genomföras en pilotomgång samt att vi var beroende av att de som pedagoger närmast eleverna rekryterade och hänvisade tänkbara elever till programmet. Utfallet av rekryteringsprocessen:

- |  |    |
|--|----|
| • Antal som skolor lyfte fram som tänkbara elever      | 12 |
| • Antal av dessa som kom till information och intervju | 6  |
| • Antal som valde att delta                            | 5  |

Upptagningsområdet är två skolor år 6-9 och i antal elever innebär det totalt 386 st. En bild av skollets omfattning nationellt kan man få genom de årliga undersökningar av elevers drogvanor CAN genomfört sedan sjuttioalet, där sedan 1984 också skolk registreras. Över tid kan man se att skolket ökade under 1990-talet för att efter 2001 minska igen till en nivå där ungefär 30 procent av eleverna i år 9 säger sig ha skolkat någon gång per termin, nio procent skolkar en gång eller flera gånger i månaden och fem (pojkar) respektive sex (flickor) procent uppger sig skolka flera gånger i veckan. Projektets målgrupp är i första hand den sistnämnda gruppen. Statistiskt innebär det att målgruppen utifrån de två skolorna är runt 20 elever. (5% av 386). Det är i det sammanhanget man bör betrakta att fem elever slutligen väljer att gå programmet.

# Effekter

## Vad ville vi utvärdera och hur?

Frågeställning?	Hur mäter vi? Mätinstrument?	Vem rapporterar?
Ökade närvaron?	närvarorapporter	skolan
Ökade ungdomarnas respektive föräldrarnas känsla av sammanhang?	KASAM 13	Ungdomen föräldrar
Minskade ungdomarnas sammanlagda problembeteende?	CBCL YSR	föräldrar ungdomen

I denna del av utvärderingen har väl beprövade skattningsformulär använts. Det som här avses med psykisk ohälsa grundar sig på ungdomarnas och deras föräldrars självskattning av olika besvär som oro, ångslan, nedstämdhet och låg känsla av sammanhang. Det bygger således inte på någon klinisk diagnostisering. För att mäta psykisk ohälsa och normbrytande beteende har *Child Behavior Checklist (CBCL)* använts. Instrumentet består dels av ett frågeformulär som vänder sig till ungdomens förälder och dels av ett frågeformulär som vänder sig direkt till ungdomen *Youth Self Report (YSR)*. För att mäta *Känsla av sammanhang* har vi i vår utvärdering använt den kortare varianten, ett instrument om 13 frågor, kallat KASAM-13. Den längre varianten innehåller 29 frågor. I teorin ser man känslan av sammanhang i tre aspekter; begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. De ledare som höll i grupperna genomförde mätningen före och direkt efter programmets genomförande.

## Resultat

### Hög symtombelastning

Indexvärdet av ungdomarnas skattningar (YSR) är högt. Värdena som de uppger innan programstart kan jämföras med referensvärden i kliniska grupper, dvs genomsnittliga värden som mätts i stora grupper aktuella inom vård och behandling, t ex unga som vårdas på avdelning inom barnpsykiatri eller familjehemsplacerade barn inom ramen för socialtjänsten.

Föräldrarna uppfattar graden av problem som något mindre i sina skattningar i CBCL. Men även deras skattningar hamnar i genomsnitt över referensvärden för det som kallas normalgruppen.

Jämför man före-efter uppger samtliga föräldrar (CBCL) att en förbättring skett. Om man på samma sätt jämför i ungdomsgruppen (YSR) syns minskad symtombelastning endast i en ungdoms skattning.

Skattningar i formuläret KASAM-13 skapar tillsammans ett index som speglar hur individen upplever sin vardag som begriplig, hanterbar och meningsfull. Referensvärdet för låg KASAM har definierats som 59 poäng eller lägre. Värdena i både gruppen föräldrar och gruppen unga hamnar för samtliga individer betydligt under denna gräns. Att ha låg KASAM anses samvariera mycket med psykisk ohälsa.

### Skillnader före-efter?

Fem elever och deras föräldrar påbörjar programmet. En avbryter, fyra slutför. Hos dessa fyra syns en tydlig förbättring före-efter för en elev, både om man ser till närvarorapporter från skolan och de skattningsvärden eleven och förälder lämnar. För de övriga tre är skillnaderna marginella.

Vad säger då dessa värden? Mätningarna ger en bild av att målgruppen bär en problemtyngd och att en sex veckor lång riktad insats inte kan förväntas kunna ändra en situation som med all säkerhet är komplex och som byggs upp under relativt lång tid.

## Kvalitativ del

Om man kompletterar ovanstående kvantitativa del med de kvalitativa aspekter vi samlat in genom intervjuer med pilotgruppens ungdomar och föräldrar framstår en sammantagen bild:

- Samtliga ungdomar och föräldrar uppger att programmet varit till hjälp. För en enskild elev kan detta också mätas i en tydlig förbättring i närvaro och förbättrad indexvärden i självskattningsformulären. För de andra fyra är skillnaderna i både närvaro och testresultat marginella.
- Man ska visserligen alltid ta testresultat i de vetenskapligt beprövade testerna för vad de är, nämligen en vägledning, men instrumenten beskriver att symtombelastningen i målgruppen är hög. På så sätt är en effekt av projektet att bilden förtydligats av att det handlar om barn som "trillar emellan" skola, socialtjänst och barnpsykiatri.
- Vi bedömer att både ungdomar och föräldrar kan tillgodogöra sig hjälpen och ha nytta av den – förutsatt att de kommer till platsen där jobbet sker. Det krävs ett omfattande motivationsarbete för att få de unga, men även deras föräldrar till att komma till programmet. Väl där bedömer vi att programmet är användbart.
- Ovanstående omsorg som målgruppen verkar svara väl på är en mix mellan lyhördhet och anpassade krav. Bemötandet bör präglas av tydlighet kring att de har en skolgång att sköta, men där det bör finnas utrymme och ett mandat för extra omsorg, och flexibilitet.

## Ekonomisk redovisning

Aktiviteter/insatser	Totalkostnad	Medel från BRÅ
Tidsåtgång projektpersonal	80 000	
Verksamhetskostnader	7 500	
Orienteringskurs KBT för en projektpersonal	9 875	
Utvärderingsinstrument	1 000	
<b>Summa</b>	<b>98 375</b>	<b>50 000</b>

.....  
Ort och datum

.....  
Ort och datum

.....  
Underskrift firmatecknare/sökande

.....  
Under skrift av ekonomiansvarig

.....  
Namnförtydligande

.....  
Namnförtydligande